

Mal for omtale av kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse

I. Omtale av kvart område:

1. Namn på området og kort karakteristikk
Eidfjord
- *Eidfjord og vegane opp til Hardangervidda*
2. Områdeavgrønsing, plassering (beliggenhet i Askeladden).
Sjå kart.
3. Skildring av området (maks 1 side)

Bygdene i Eidfjord er fjordmøtet i vegen mellom aust og vest. Landskapet i Nedre Eidfjord er prega av dei to terrassane Lægreid og Hæreid. Landet heva seg då isen trekte seg tilbake, og eit eide løfta seg mellom fjorden og vatnet, difor stadnamnet Eidfjord. Elva Eio delte eidet i to, eit høgtliggjande og eit lågt liggjande – Hæreid og Lægreid. Dei to grusterrassane isen la att ligg i relieff mot steile fjellsider som kanaliserer lendet opp mot bygda Øvre Eidfjord. Herfrå går gamle vegar opp Måbødalen og Hjølmodalen til store og viktige ressursar i fjellet, og til austlandet.

Landskapstrekka i Eidfjord viser ein sjeldant tydeleg samanheng med kulturhistoria for området. Tilgang til dei rike og varierte ressursane i fjellet har vore viktige for folk på Vestlandet heilt sidan steinalderen, noko samanhengen mellom fangstbuplassar i fjellet og steinalderfunn langs den fortidige strandsona ved fjorden viser.

Talrike forhistoriske spor etter jernutvinning i fjelldalane kan etter alt å døme knytast til ei jernalderbusetting i Eidfjord med ein sentral posisjon i Hardanger. Rike gravminne både i Øvre Eidfjord og på terrassane ved fjorden ber bod om dette, der gravfelta på Hæreidterrassen står i ei særstilling i Noreg, med hundrevis av gravrøyser frå eldre- og yngre jernalder. Jernutvinneanlegga frå jernalderen på Fet i Sysendalen og ved vassdraga Berdølo og Veig er framståande i nasjonal samanheng. Som jernvinneanlegga like aust om Hardangervidda ligg dei i dalføra ned frå høgjfjellet, der det har vore tilgang til arbeidskraft og brensel. Og på same vis er det gravhaugar i området ved jernvinneanlegga.

Framover i tid har Eidfjord vore ein sentral stad i indre Hardanger. Bygda var ein innfallspurt til Hardanger. Leidangsnaustet for Eidfjord skipreide har truleg stått i Vikøyra, og mellomalderkyrkja på Lægreidterrassen er frå tidlig 1300-tal.

Vidare fram i tid har buføring til fjellstølar, og handel og ferdsle over vidda, danna og forsterka definerte far i landskapet. I Måbødalen og Hjølmodalen ligg gardar og tun med stor tidsdjupne langs dei gamle ferdsleårene og kløvstigane.

Turistane fann på 1800-talet vegen til den inntrykksterke Måbødalen, der Vøringsfossen var og er ein kjend attraksjon. Fossli Hotel vart reist i 1891 der fossen fell i juvet. Det er utvida fleire gonger og har høg arkitektonisk og kulturhistorisk verdi. Eit imponerande veganlegg vart bygd opp til hotellet, som etterkvart vart ein hovudveg mellom aust og vest.

4. Fastsetting av landskapskarakter:

Bygda Eidfjord utgjer fjordmøtet i vegen mellom aust og vest, og landskapet er prega av dei to terrassane på Lægreid og Hæreid. Steile fjellsider kanaliserer lendet opp mot bygda Øvre Eidfjord, og vidare inn Måbødalen og Hjølmodalen. Dalføra bind saman fjellområda på vestvidda med busetnaden inst i Hardanger. Talrike forhistoriske spor etter jernutvinning i fjelldalane kan etter alt å døme knytast til jernalderbusetting i Eidfjord. Det er rike gravminne både i Øvre Eidfjord og på terrassane ved fjorden. Gravfelta på Hæreidterrassen står i ei særstilling i Noreg, med hundrevis av gravrøyser frå eldre- og yngre jernalder. Buføring til fjellstølar, og handel og ferdslø over vidda, har gjeve definerte far i landskapet. Med utsikt til den inntrykkssterke Måbødalen vart Fossli Hotel reist i 1891 der Vøringsfossen fell i juvet, og ein hovudveg mellom aust og vest vart så ført forbi her.

5. Nasjonal interesse. Grunngeving for at området er av nasjonal interesse

Det inntrykkssterke landskapet og kulturminna i det fortel, på ein framstående måte i nasjonal samanheng, om samspelet mellom busette i dalbotnen og ved fjorden, og ressursar på vidda. Gravfeltet på Hæreidterrassen står i ei særstilling i Norge, med ein einestående konsentrasjon gravrøyser frå eldre og yngre jernalder. Jernvinneanlegga i fjelldalane er framstående i nasjonal samanheng. Som knutepunkt for ferdsla mellom aust og vest har Eidfjord stor kontinuitet og tidsdjupne.

6. Råd om sårbarheit, tålegrenser, forvaltning

Sårbarheit og tolegrenser:

Landskapet er sårbart for inngrep i terrassane eller høge bygningar i siktlina mot terrassane. Det er sårbart for oppdemming langs Veig og i Berastøldalen.

Forvaltning:

Landskapet bør i kommuneplanens arealdel gjevast omsynssone c) med særleg omsyn til landskap og kulturmiljø, med føresegnar og retningsliner som formulerer målsetninga for forvaltninga av området, og rammer for bruken av det.